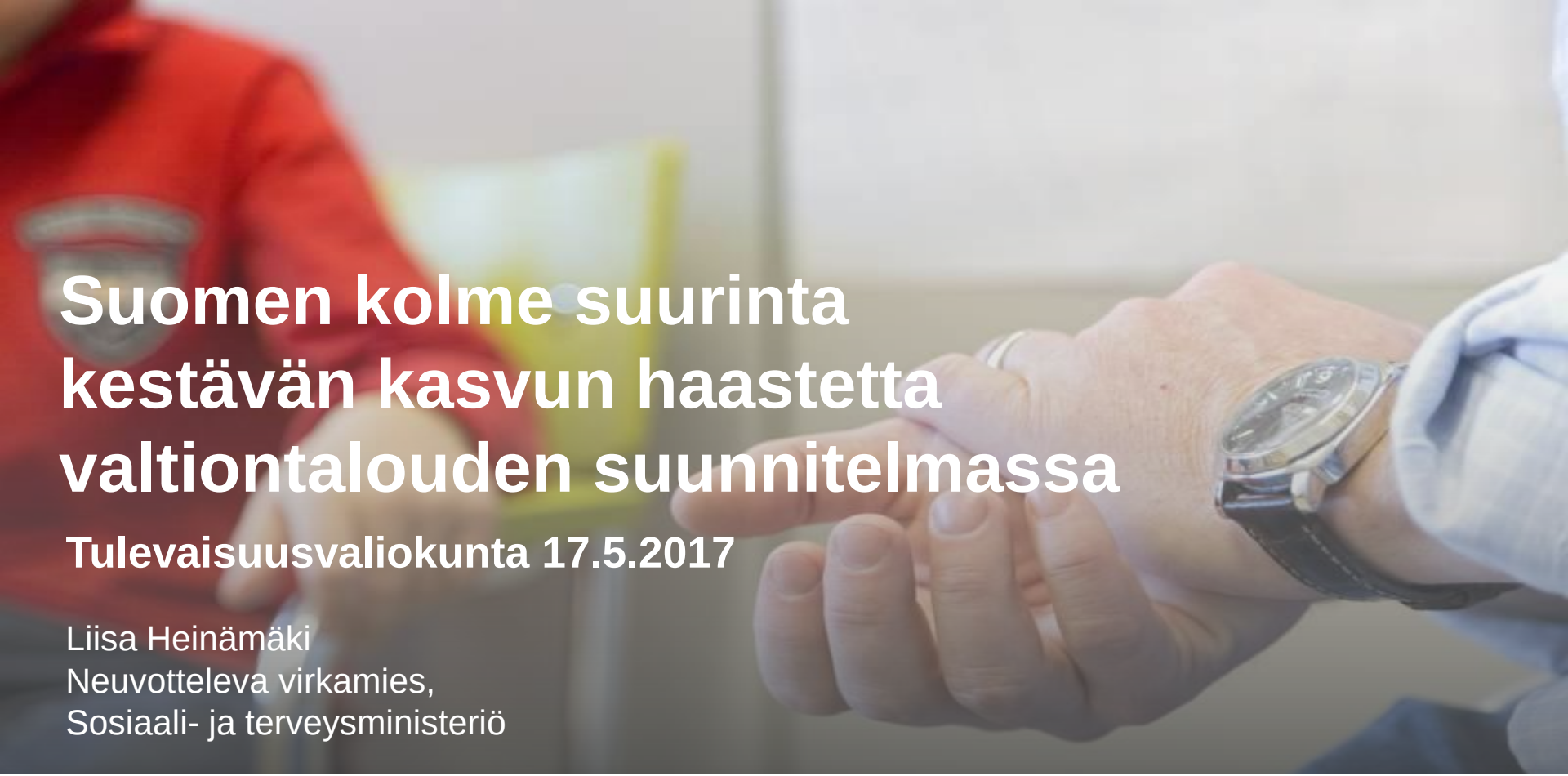

Suomen kolme suurinta kestävän kasvun haastetta valtiontalouden suunnitelmassa

Tulevaisuusvaliokunta 17.5.2017

Liisa Heinämäki
Neuvotteleva virkamies,
Sosiaali- ja terveysministeriö

"Mitkä ovat Suomen kolme suurinta kestävän kasvun haastetta ja ovatko ne huomioitu riittävästi valtiontalouden suunnitelmassa?”

- VNS 4/2017 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021
- K 14/2017 vp Hallituksen vuosikertomus 2016

Muutosvoimat STM:n hallinnonalan näkökulmasta

Mahdolliset kehityssuunnat vaikuttavat tulevaisuuden kysymyksiin:

- Yhteiskunnan muutokset, mm. eriarvoistuminen, yhteiskunnan vakauden muutokset
- Teknologian muutos mm. teknologian kehitys, teknologioiden yhteiskäyttö, digitaalinen kulttuuri, kaikkialla läsnä oleva älykkyys, tietoinfran kehitys
- Talouden muutokset, mm. maailmantalouden muutokset, Suomen talouden kehitys; työn muutos, liiketoimintaekosysteemit
- Ekologinen kehitys mm. ilmastonmuutos, ympäristöriskit, terveysuhat, luonnonresurssit, energiantuotanto
- Poliittiset muutokset, mm. aluekehitys, globaali riskiyhteiskunta, nationalismi ja protektionismi, päätöksenteko ja demokratia..

Kestävän kasvun haasteet 1:
Polarisaatiokehitys

Eriarvoistuminen liittyy vahvasti talouskasvuun, mutta kehityssuunta ei ole itsestään selvä:

- Talouden kasvaessa
  - eriarvoisuus voi vähentyä, jos voimavaroja suunnataan hyvinvointia ja toimeentuloa ylläpitäviin rakenteisiin
  - eriarvoisuus voi lisääntyä, jos työ eriytyy: koulutettujen työ säilyy, keskitason työ katoaa, ja robotisaatio kotvaa enenevässä määrin alimman tason työn
- Talouskasvun heiketessä eriarvoisuus lisääntyy,
  - jos työelämä jakautuu yhä selvemmin työmarkkinakelpoisiin ja kysynnän ulkopuolelle jääviin
  - jos yhteiskunnan solidaarisuus heikkenee ja hyvinvointia ja toimeentuloa ylläpitävät rakenteet häviävät

Miten polarisaatioon vastataan?

- Taloudellisen ja sosiaalisen kestävyyden ehtona on korkea työllisyysaste, terveet ja toimintakykyiset kansalaiset
  - Terveyskehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen vahvistavat ihmisten mahdollisuutta osallistua yhteiskuntaan, sekä talouden kehityksen kautta yhteiskunnan mahdollisuuksia varmistaa ylläpitäviä rakenteita.
- Työllisyys, terveys ja hyvinvointi ja niitä tukevat palvelut vahvistavat kansalaisten osallisuutta ja estävät syrjäytymistä.
- Kansalaisyhteiskunnan toimivuus osallistumisen ja yhteiskunnallisen dialogin mahdollistajana vahvistaa osallisuutta
- Hallitus on päättänyt käynnistää sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen
  - Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän (prof. Saari) esitykset kohdentuvat eriarvoisuuden vähentämiseen

Julkisen talouden suunnitelma

- Työttömyysturvaa uudistetaan ottamalla käyttöön aktiivimalli, joka vähentää valtionosuutta n. 8 milj. euroa vuonna 2018:
  - omavastuupäiviä vähennetään työttömyyden alussa seitsemästä päivästä viiteen päivään
  - työttömyyden jatkuessa yli kolme kuukautta työttömyysturvaan tulisi yksi kuukausittainen omavastuupäivä, jonka voisi välttää olemalla aktiivinen
  - aktiivimalli koskee myös perusturvaa.
- Kohdennuksia : Ylivelkaantuneiden aseman kohentaminen, päihdeäitien hoito, turvakotitoiminta, veteraanit
- Hallituksen kärkihankkeessa ”Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta” vähennetään terveyseroja

Kestävän kasvun haasteet 2:
Työn murros

- Työn jo meneillään olevassa murroksessa ajureina ovat mm automaatio, digitalisaatio ja globaalin kilpailun voimistuminen.
- Tulevaisuuden kannalta merkittäviä osatekijöitä ovat mm. työpaikkarakenteen muutokset, tuloerojen kasvu, työn arvon ja merkityksen uudelleenmäärittely
- Työnantaja- työntekijäsuhteen muutos (työsuhde, yrittäjyys, joku muu) ja seuraako verotus- ja sosiaaliturvajärjestelmä ansaintalogiikan muutosta vai syntyykö harmaata taloutta
- Työllisyysasteen lisäksi merkittäviä tekijöitä ovat työn tuottavuus, työelämän polarisoituminen ja rakenteellinen työttömyys, joka lisää syrjäytymistä

Miten työn murrokseen vastataan?

- Sosiaali- ja terveyspolitiikalla tuetaan työllisyysasteen nousua ja työn tuottavuutta huolehtimalla työhyvinvoinnista ja työntekijöiden terveydestä ja työ- ja toimintakyvystä
- Varaudutaan talouden ja hyvinvoinnin irtikytkennästä seuraavaan työn ja toimeentulon suhteen muutoksiin; esim. perustulokokeilu
- Hyödynnetään teknologian kehitystä työn tuottavuuden varmistamisessa
  - Sosiaali- ja terveysala on myös itsessään kasvuala ja teknologian ja palvelujen kehittäjä.
- Varaudutaan työn muutoksiin ja siihen liittyviin osaamistarpeiden muutoksiin

Julkisen talouden suunnitelma

- Hallituksen kärkihankkeessa Osakykyisille tie työelämään osatyökykyisten asemaa vahvistetaan siten, että he joko pysyvät työelämässä tai työllistyvät nykyistä huomattavasti paremmin. Tämä lisää osatyökykyisten yhdenvertaisuutta ja elämänlaatua sekä vähentää valtion kustannuksia. Hankkeessa myös mm. suunnitellaan ja toteutetaan konkreettiset toimenpiteet, joilla vammaisten ja osatyökykyisten yrittäjyyttä voidaan lisätä.
- Hallituksen kärkihankkeessa ”Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta” tuetaan terveellisiä elintapoja sekä eri ammattilaisten osaamista terveyden edistämisessä.
- Sote- ja maakuntauudistuksen johdosta ns. EVO -rahoituksen mitoituksessa huomioidaan vuodesta 2019 alkaen mm. lisäys erikoissosiaalityöntekijöiden koulutukseen.

Kestävän kasvun haasteet 3:
Vaikuttavat ja tehokkaat sosiaali- ja terveyspalvelut

- Terveet ja toimintakykyiset kansalaiset mahdollistavat työllisyyden ja talouskasvun
- Ikärakenteen muutos lisää palvelujen tarvetta
- Terveyskehitys ja palvelujen vaikuttavuus kytkeytyvät toisiinsa:
  - Parhaimmillaan koko yhteiskunnan rakenteet tukevat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, ihmiset huolehtivat terveydestään ja palvelujen tuella kansansairaudet vähenevät
  - Terveyden edistämisen ja ehkäisevän työn puuttuessa korjaavien ja hoitavien palvelujen tarve kasvaa ja palvelujärjestelmä kuormittuu
  - Pahimmillaan ylikuormittunut, rapautuva ja tehoton palvelujärjestelmä ei pysty vastaamaan tarpeisiin, kansalaisten työ- ja toimintakyky heikkenee ja terveys- sekä kuolleisuuserot lisääntyvät kansansairauksien lisääntyessä.

Miten sosiaali- ja terveyspalvelujen vaikuttavuutta ja tehokkuutta lisätään?

- Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus edellyttää ja mahdollistaa uusien toimintatapojen käyttöön ottamisen
  - Hallituksen kärkihankkeissa kehitetään v. 2016- 2018 aikana toimintatapoja ja mallinnuksia uuteen sote -rakenteeseen
- Teknologian voimakas kehitys lisää mahdollisuuksia tukea terveyttä ja hyvinvointia ennaltaehkäisevästi ja antaa vaikuttavampaa hoitoa ja palveluja
- Digitalisaation mahdollisuudet hyödyntämällä toiminta tehostuu ja palveluiden saatavuus ja saavutettavuus lisääntyvät.

Julkisen talouden suunnitelma

- Sote-valinnanvapauskokeilujen toteuttamiseen on kohdennettu 100 milj. euron määräraha vuodelle 2018
- VM-STM yhteiselle valmistelumomentille on varattu 58,4 milj. euroa vuodelle 2018 VM:n pääluokkaan
- Uudistuksen edellyttämät tietojärjestelmäratkaisut ja niiden vaatimat resurssit tulevat tarkentumaan jatkovalmistelussa
- Valtio perustaa SoteDigi-kehitysyhtiön. Yhtiön osakepääoma sekä perustamistoimet Valtion kehittämisyhtiö Vake Oy:n kautta.

Onko kasvun haasteet huomioitu riittävästi valtiontalouden suunnitelmassa?

- Ikärakenteen muutokseen on jo kohdistettu huomiota ja toimia pitkällä tähtäimellä (eläkeuudistus, vanhuspalveluiden rakenneuudistus)
- Sote- uudistus ja siihen liittyvät ICT:n ja digitalisaation kehitystoimet ovat merkittäviä panostuksia
- Perustulokokeilu ja sosiaaliturvan kokonaisuudistus tarttuvat työn murroksen haasteeseen

Kiitos!